

O'ZBEK TILI – DAVLAT TILI SIFATIDA

Toirova Zilola Abdulaziz qizi

Andijon davlat chet tillari instituti

Fransuz tili ta'lim yo'nalishi

101-guruh talabasi

Tel.: +998 50 577 17 76

*Ilmiy maslahatchi: **Kabulova U.S.***

Annotatsiya: Mazkur maqolada shuni ta'kidlab o'tamanki, o'zbek tili, Markaziy Osiyoning ko'p qirrali madaniyati va tarixi bilan bog'liq holda, o'zbek xalqining milliy ifodasi sifatida muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 4-moddasida O'zbek tili davlat tili sifatida belgilangan. Ushbu maqolada O'zbek tilining davlat tili sifatidagi ahamiyati, uning rivojlanishi, muammolari va kelajakdagi istiqbollari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: davlat tili, til va ta'lim, til va madaniyat, tilning rivojlanishi, til va ijtimoiy hayot, kelajakdagi istiqbollari.

Аннотация: В данной статье я подчеркиваю, что узбекский язык, в связи с многогранной культурой и историей Центральной Азии, важен как национальное выражение узбекского народа. Статья 4 Конституции Республики Узбекистан определяет узбекский язык как государственный язык. В данной статье говорится о значении узбекского языка как государственного, его развитии, проблемах и перспективах.

Ключевые слова: государственный язык, язык и образование, язык и культура, развитие языка, язык и общественная жизнь, перспективы на будущее.

Abstract: In this article, I emphasize that the Uzbek language, in connection with the multifaceted culture and history of Central Asia, is important as a national expression of the Uzbek people. Article 4 of the Constitution of the Republic of Uzbekistan defines the Uzbek language as the state language. This article talks about the importance of the Uzbek language as a state language, its development, problems and future prospects.

Key words: state language, language and education, language and culture, language development, language and social life, future prospects.

O'zbek tili turkiy tillar oilasiga mansub bo'lib, uning tarixi asrlar davomida shakllangan. O'zbek tilining ilk yozma manbalari 15-asrga borib taqaladi. O'zbek tilining rivojlanishi, avvalo, tarixiy sharoitlar, madaniy aloqalar va siyosiy

o'zgarishlar bilan bog'liq. O'zbek tilining o'ziga xosligi va boyligi, uning xalq og'zaki ijodida, adabiyotida va ilmiy ishlarida namoyon bo'ladi¹.

Davlat tilini izchil joriy etish jarayonini takomillashtirish va lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosiga mukammal o'tishini ta'minlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi qaror qiladi:

O'zbekiston Respublikasining 1989-yil 21-oktyabrda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasining davlat tili haqida"gi Qonuniga (O'zbekiston Respublikasi Oliy Sovetining Vedomostlari, 1989-yil, № 26-28, 453-modda) o'zgartish va qo'shimchalar kiritib, uning yangi tahriri tasdiqlansin (ilova qilinadi)². Davlat tili — muayyan mamlakatda qonun chiqarish, ijroiya va sud hokimiyatlarida ish yuritish uchun rasmiy belgilangan til. Odatda, ko'p millatli mamlakatlarda, mas, Hindiston, Kanada, Shveytsariya qaysi til yoki tillar rasmiy ekanligi konstitutsiyalarida belgilab qo'yilgan. Davlatlarning ko'pchiligida rasmiy til bilan davlat tili aynan bir xildir. Faqat ayrim mamlakatlardagina rasmiy til davlat tili maqomidan farqlanadi. Masalan, Shveytsariya konstitutsiyaga binoan nemis, fransuz, italyan tillari — rasmiy til; nemis, fransuz, italyan va retoroman tillari — davlat tili sanaladi.

O'zbek tili davlat tili sifatida O'zbekiston Respublikasining barcha hududlarida keng qo'llaniladi. Bu, o'z navbatida, davlat boshqaruvi, ta'lim, madaniyat va ilm-fan sohalarida O'zbek tilining o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi. O'zbek tilining davlat tili sifatida qabul qilinishi, uning jamiyatdagi rolini oshirishga, xalqning birlik va ma'naviyatini mustahkashga xizmat qiladi³.

Ta'lim sohasida O'zbek tilining roli juda muhimdir. O'zbek tilida olib boriladigan ta'lim, yosh avlodning ona tilida bilim olishini ta'minlaydi. Bu, o'z navbatida, milliy g'urur, madaniyat va an'analarni saqlashga yordam beradi. O'zbek tilida ta'lim olish, talabalarning fikrlash qobiliyatini, ijodkorlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

O'zbek tilining madaniyatdagi o'rne ham juda muhimdir. O'zbek adabiyoti, san'ati va folklori O'zbek tilida yaratilgan asarlar orqali ifodalanadi. O'zbek tilida yaratilgan adabiy asarlar, xalqning tarixini, an'alarini va qadriyatlarini aks ettiradi. Shuningdek, O'zbek tilida yaratilgan asarlar, boshqa xalqlar bilan madaniy aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi⁴.

O'zbek tilining rivojlanishi uchun bir qator muammolar mavjud. Birinchidan, zamonaviy texnologiyalar va globalizatsiya jarayonlari O'zbek tilining rivojlanishiga

¹ Karimov I. A. O'zbek tilining rivojlanishi. –Toshkent: O'zbekiston,1998.

² O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent, 1992.

³ Abdurauf Fitrat. O'zbek adabiyoti tarixi. –Toshkent: O'zbekiston,1994.

⁴ O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent, 1992.

tahdid solmoqda. Ikkinchidan, boshqa tillarning ta'siri, ayniqsa, rus va ingliz tillarining kuchayishi, O'zbek tilining o'ziga xosligini yo'qotish xavfini tug'diradi. Ushbu muammolarni hal etish uchun davlat va jamiyat birgalikda harakat qilishi zarur.

O'zbek tilining ijtimoiy hayotdagi o'rni ham muhimdir. O'zbek tilida muloqot qilish, xalqaro aloqalarda ishtirok etish va o'z fikrini ifoda etish imkoniyatlarini yaratadi. O'zbek tilining ijtimoiy hayotdagi roli, milliy identitetni saqlash, xalqaro maydonda O'zbekistonning o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi⁵.

O'zbek tilining kelajakdagi istiqbollari, avvalo, ta'lim va ilm-fan sohasida olib borilayotgan islohotlarga bog'liq. O'zbek tilini rivojlantirish uchun yangi dasturlar va loyihalar ishlab chiqilishi zarur. Shuningdek, O'zbek tilining xalqaro maydonda tanilishiga e'tibor qaratish, uning rivojlanishiga yordam beradi⁶.

Ayni vaqtda yurtimizda istiqomat qilayotgan barcha millat va elatlarning madaniyati va urf-odatlarini, xususan, ularning ona tillarini rivojlantirish uchun ham zarur sharoitlar yaratilmoqda. Turli hududlarda tashkil etilgan 140ga yaqin milliy madaniyat markazlari ana shu maqsadlarga xizmat qilmoqda. Koplab talim-tarbiya maskanlari, ommaviy axborot vositalari o'zbek tili bilan birga, qoraqalpoq, rus, qozoq, qirg'iz, tojik, turkman tillarida faoliyat korsatmoqda. Yani davlatimiz barcha millatlar tili va madaniyati rivojlanishBundan tashqari, davlat xizmatchilariga nisbatan davlat tilini bilishga oid talablarning belgilanmaganligi ham ushbu Qonunning amalda ishlamasligiga olib kelmoqda⁷.

Shundan kelib chiqib, huquqiy sohada hamda milliy qonunchilikda amalga oshirilayotgan islohotlarni toliq aks ettirish va "Davlat tili haqida"gi Qonunning togridan-tog'ri amal qilishini taminlash maqsadida u yangi tahrirda ishlab chiqildi.Unga oid yetarlicha sharoit yaratilgan.

Xulosa qilib aytish mumkinki, O'zbek tili davlat tili sifatida O'zbekiston xalqining madaniyati, tarixi va kelajagini belgilovchi muhim omildir. O'zbek tilining rivojlanishi, uning ta'lim, madaniyat va ijtimoiy hayotdagi o'rni bilan bog'liq. O'zbek tilini saqlash va rivojlantirish, xalqning birlik va ma'naviyatini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, zamonaviy sharoitlar va globalizatsiya jarayonlari O'zbek tilining o'ziga xosligini saqlash va rivojlantirishda qiyinchiliklar tug'diradi.

Biroq, davlat va jamiyat birgalikda harakat qilsa, O'zbek tili kelajakda yanada rivojlanish imkoniyatiga ega bo'ladi.

⁵ Mamatqulova D. O'zbek tilining zamonaviy muammolari. –Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.

⁶ Nurmatov A. Globalizatsiya va o'zbek tili. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.

⁷ <https://darakchi.uz>

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I. A. O'zbek tilining rivojlanishi. –Toshkent: O'zbekiston,1998.
2. Abdurauf Fitrat. O'zbek adabiyoti tarixi. –Toshkent: O'zbekiston,1994.
3. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent, 1992.
4. Mamatqulova D. O'zbek tilining zamonaviy muammolari. –Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
5. Nurmatov A. Globalizatsiya va o'zbek tili. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.